

Ա Ր Ա Ր Ա Տ

ԹԻԻ Զ. — ՇՐՋԱՆ ԺԲ.

ՏԱՐԻ ԺԲ. — ՅՈՒՆԻՍ 1.

ՆԱԽԱՍԱՀՄԱՆՈՒԹԻՒՆ ԿԱՄ ՎԵՐԻՆ ՏԵՍՉՈՒԹԻՒՆ:

Այո՛, ամիսները անց են կենում մինը միւսի ետեւից մեր ցաւերի եւ յայտերի վերայ: Անընդհատ եւ անփոփոխ կարգով փոխվում են տարւոյ ժամանակները: Հինը դարձեալ նորանում է, նորը հնանում: Առաջուան տարիների գործերը անց են կենում, գնում, ինչպէս որ մարդկային ազգի այն սերունդները չեն մընում աշխարհիս վերայ, որ այդ գործերը արել են: Ուրիշ մարդիկ են դուրս գալիս աշխարհիս երեսը նոյնպէս չմնալու եւ մոռացուելու համար: Միշտ մի եւ նոյն կարգն է, մի եւ նոյն կերպն է, մի եւ նոյն կարգով ու կերպով ամենայն բան գալիս է ու գնում, առաջուան կարգն ու կերպը միշտ պահպանվում: ամենայն բան իւր հաստատ ու անփոփոխ ճանապարհն ունի, որով պիտի գնայ առանց ծռելու, ամենայն բան իւր հաստատ ու անփոփոխ նպատակն ունի, որին պէտք է դիմէ: Ամենայն բան մի հաստատուն օրէնքի տակ է, ինչպէս երկնքի աստղը, նոյնպէս եւ դաշտի ծաղիկը. ինչպէս մի ամբողջ ազգ, այնպէս եւ մի անհատ մարդ, որ աշխարհ է ծնել: Ոչ մի բան ուրիշ կերպով չէ կարող լինել, քան թէ է. ոչ մի բան աշխարհիս երեսը ուրիշ կերպ կլինի, քան թէ պէտք է լինի: Այս է ահա նախաահմանութիւնը, այս է վերին պէսաւութիւնը:

Ի՞նչպէս. ուրեմն ամէն բան առաջուանից ի յաւիտենից որոշուած, պրծա՞ծ է: Ուրեմն ոչ մի ծաղիկ չթառամի՞ր, ոչ մի ծիծի երեխայ լաց չլի՞նիր, ոչ մի ժայռ շուռ չգա՞ր, ոչ մի ազգ աշխարհիս երեսից չ՛որբուիլ, չոչնչանալ առանց այն կարգին, օրէնքին, որով, ո՞վ գիտէ, ի՞նչ ժամանակուանից այդպէս որոշուած էր, որ լինի: Ուրեմն, ես այս մի ամբողջ բան կազմող աշխարհիս երեսին, արեւում հազիւ աչքի երեւող փոշիի կտորի՞նման մի բան եմ, որ օգուտ չողալով շարժում է, ոչ թէ այնպէս, ինչպէս ինքն է կամենում, այլ ինչպէս պէտք է շարժի, ինչպէս որ պէտք է այս կողմն, այն կողմն տարուի ու բերուի, գնայ ու գա՞յ: Եթէ, ի՞նչ որ լինում է, ի՞նչ որ պատահում է աշխարհիս վերայ, առաջվանից, ի յաւիտենից որոշուած, սահմանուած է, ինչի՞ է պէտք ուրեմն եւ ի՞նչ է մեր ակա քաշելը, մեր ցանկութիւնը, մեր ձգտումն լաւ բանի համար, ինչի՞ համար է ուրեմն մեր ազօթքն եւս, ի՞նչ պէտք է անի մեզ մեր արտասուքն ու Աստուծոյ արած աղաչանքը: Մի՞թէ այս մեր ազօթքն եւս վերին տեսչութեան կարգադրութեան մէջ որոշուած, սահմանուած չէ առաջուանից: Ուրեմն ես մի մեքենայ եմ միայն, որ այս մի ամբողջ մեծ բան կազմող աշխարհի մէջ նորա համար եմ գտնվում, ապրում, որ իւր խաղալու խաղը յառաջ գնայ. եւ իմ կարծած ազատ կամքս, թէ ունի մարդս, մի ինքնախաբուծիւն է միայն, ուրիշ ոչի՛նչ:

Ի՞նչ է նախասահմանութիւնը: — Աշխարհի այն հաստատուն, ահագին մեծ, մշտատեւ ու անվերջ կարգն է, որով ամենայն բան իբրեւ պատճառ ու գործողութիւն, գործ միմեանց ետեւից են գալիս հարկաւորապէս, մինը միւսից գուրս գալով: Ամէն մի գործողութիւն եւս պատճառ է լինում մի ուրիշ, մի նոր գործողութեան կամ գործի: Ծառը յառաջ է բերում սերմն, սերմն նորէն յառաջ բերում ծառեր: Որովհետեւ իմ պատանեկութիւնս այնպէս էր, ինչպէս որ էր, ուրեմն ես եւս այն պիտի լինէի, ինչ որ եմ այժմ: Անցած տարւոյ գիպուածներից յառաջ եկան, ինչ որ այս տարի լինումէ. վաղուց անցկացած, գնացած, մոռացուած հարիւրաւոր տարիներում եղած պատահած բաները, եթէ չլինէին, մենք մեր ժամանակին, մեր օրերում եղած իրողութիւններին խելք հասցնել չէինք կարողա-

նալ ու մեր համար անհասկանալի կլինէին. Այսպէս ամենայն բան սկզբից մինը միւսի հետ կապուած է մի շղթայի նման, եւ այս կապակցութիւնը, կապը, որ կայ, գնումէ, հասնումէ անկերջ տպագային. Այս մեծատարած անչափելի ու անբաւ աշխարհիս գործի մի անիւը միւսին վերայ է ներգործում, միւսին շարժում. չափի ու համրանքի տակ յընկնող այս աշխարհիս գործերի մի բաժինը միւսի մէջ ունի իւր կախումն. ամենայն բան հաստատուն, անփոփոխելի կարգով, օրէնքով է: Ինչպէս որ նա, որ մի խաղաղ ծովի հայելիի նման պարզ ջրի մէջ քար է ձգում, առաջուանից գիտէ, որ քարը ջուրը ընկնելուցը ձայն պիտի դուրս գայ, յետոյ ջուրը խփոյն պէտք է շարժի ու գլոր գլոր ալիք ձեւացնէ, որ բանի կգնան, կմեծանան, կտարածուին ու մինչեւ հեռաւոր ասիերը կգնան հասնին, մինչդեռ մէջտեղումը, ուր որ շարժումն սկսել էր, ջուրը արգէն հանգարտել է, այսպէս եւս կարող կլինէր մարդս, որուն յայտնի լինէր աշխարհումս գտնուած ամենայն արարածների որպիսութիւնը, աշխարհիս իրողութիւնները, որ պիտի լինէին հազարաւոր տարիներով յետոյ. առաջուանից կարող կլինէր, ասումեմ, իմանալ այն առաջին շարժող պատճառից, որ եղել է հազարաւոր տարիներով յառաջ եւ դարձել է պատճառ այդ իրողութիւնների յառաջ գալուն այդպիսի հեռաւոր յետուայ ժամանակներում: Բայց ոչ մի հողեղէն եւ մահկանացու մարդու այդպիսի ամենագիտութիւն տուած չէ: Այս պատճառով մարդս շատ բան չգիտենալով, շատ բանի խելք չհասցնելով, տարտամ մտքով ու տարտամ քայլերով գնումէ այս աշխարհիս կեանքի սաստիկ խառնաշփոթ ճանապարհով ու չգիտէ, թէ ինչեր եղած են յառաջ ու ինչ պիտի լինի յետոյ. իրան պատահած բաներին, երբեմն բաղդ է ասում, երբեմն պատահմունք, երբեմն անխուսափելի, անհրաժեշտ կարեւորութիւն, այսինքն այնպիսի բան, որ անհնարին է չլինի: Բայց նա այն բանն է դիպում կամ պատահմունք իմանում, կամ համարում, որոյ անմիջական պատճառներին խելքը չէ հասնում: Ոչ մի բան չկայ, որ ինքն իրան եղած, յառաջ եկած լինի, որովհետեւ ամենայն բան իւր պատճառն ունի: Ամենայն բան կարեւոր է, ամենայն բան տեսչութեան յաւիտենական

վճռի մէջ կայ ու կարգադրած է արդէն:

Ամենայն բան. ուրեմն այս ահագին մեծ աշխարհս ու ինչ որ սորա մէջ եռումէ ու շարժում, մի հրաշալի ու սկիզբն անյայտ մի գործ է: Երոյ մէջ միայն այն բանը կարող է լինել ու պատահել, ինչ որ երկնային ճարտարապետի կամքը նախատեսել է ու որոշել: Ես ինքս եւս ուրիշ մի բան չեմ ուրեմն, բայց եթէ մի չնչին մասն այս իրաւի մեծ շինութեանս, մեծ տանս մէջ որ աշխարհս է: Ես սարսափումեմ, — Ի՞նչպէս մինակ, անտէր, իմ գլխիս մնացած մի բան եմ ես, իմ ուրախութիւններովս ու ցաւերովս ամենայն բաների համար արդէն սահմանուած այս հաստատուն ու սառն կարգի մէջ, որ երկաթի նման սառն է ու պինդ եւ ամենեւին չճռիւր. ինչպէս խեղճ, անբաղդ բան եմ ես ուրեմն այս անկեանք, անկամք կերպարանքների մէջ: Ինչո՞ւ համար այս կեանքովս ամենայն տեսակ զգացումներ ունենամ, սիրոյ զգացմունք լինի սրտումս, որ մի բան իմ սիրոյս արժանի չէ. ինչո՞ւ համար է առելութեան զգացումն ունենալս, եթէ որ ամենաչար բանն եւս, մինչեւ անգամ մոլութիւնը անպատճառ հարկաւոր բան է աշխարհիս մէջ եւ պէտք է անշուշտ լինի: Ինչո՞ւ համար է ուրեմն իմ զղջալս այն սխալների մասին, որ մտքումս դրել էի անելու, ինչի՞ս է հարկաւոր մեղքը ատելս, թէ որ, ո՞վ գիտէ երբուանից արդէն, վիճակուած է ինձ, որ ես այդ մեղքի մէջ ընկնեմ, եւ թէ որ այդ մեղքին ընծայուած, նուիրուած եմ մի մատաղացու ի նման: Մի՞թէ յիրաւի այսպէս է իմ կեանքս, իմ վիճակս, իմ գրութիւնս այս աշխարհիս մէջ, այսպէս պիտի ապրիմ յիրաւի եւ այն կերպի անցկացնեմ:

Չէ, չէ. այսպէս ամենեւին չէ կարող լինել, որովհետեւ իմ մէջս ամենայն բան հակառակն է խօսում մտքիցս անցկացած այդ ամենայն բաներին, այդ կերպի մտածմունքիս. իմ զգացմունքներս գլուխ են քաշում ամենայն ուժով ապստամբելով այդպիսի մտքերից, ու երբէք ամենեւին յօժարել չեն կարող: Որոշ կերպով կղգամ ես իմ ազատ կամք ունենալս. եւ թէեւ իմ մարմինս մի անկենդան գործիքի եւս նման լինի, իմ հոգիս, իմ բանական հոգիս մեքենայ չէ. նա կենդանութիւն տուողն է, որ իւր սեպհական մտածողութիւնովն ու դատողութիւնով մտքի որոշումներ է անում: Ո՛չ. աշխարհս մի մեռած, պաղ

զանգուած չէ, այլ մի կենդանի եւ կենդանարար Աստուած իւր սիրովն: զօրութիւնովն ու բարութիւնովն ներգործումէ ամենայն բանի մէջ, կեանք է տալիս ամենայն բանի եւ երջանկացնումէ ամենայն բան: Եւ մտածումեմ թէ ինչ պիտի լինէր աշխարհս առանց Աստուծոյ, առանց սիրոյ, առանց իրաւանց, առանց ազատութեան, առանց վարձատրութեան: Մի ահագին դի մի հրաշալի մեծ ու այլանդակ մեռած մարմին, որոյ մէջից հոգին դուրս է եկել, չկայ. ամենայն արարածների մի անգգայ խաղ, որոյ մէջ վսեմ ու փառաւոր բանի, առաքինութեան, սիրոյ ու կատարելութեան միայն անուններն կլինէին առանց իրականութեան: Մի թշուառ, աննպատակ, անլուծանելի ու անվերջ հանելուկ կլինէր:

Ի՞նչ է վէրէն Կեանք-Մեռն, ի՞նչ է Նախահման-Մեռն: Աշխարհիս հաստատուն եւ սուրբ կարգն է, որով ամենայն բան հարկաւորապէս իբրեւ պատճառ ու ներգործութիւն միմեանց ետեւից են գալիս: Ինչ որ այսօր լինումէ, անցեալի հարկաւոր հետեւանքն է, եւ ինչ որ եմ ես այսօրուան օրս, անցած օրերի բերելու պտուղն է:

Կամենումեմ բոլոր աշխարհս խելքի տակ ձգել իւր ամէն մի կողմից: Ստեղծուած բաների մէջ տեսնումեմ, որ անկենդան քարից ոկսած մինչեւ ամենից գերագոյն արարածը, ամէնի մէջ կան անվերջ ու զարմանալի շատ ուժեր. ինչ որ կայ, ինչ որ գտնվումէ աշխարհիս երեսին, ինքն իրան համար մի ոյժ է եւ ներգործումէ իւր չորս կողմում եղած արարածների վերայ: Անկենդան ժայռի մէջ եւս կայ անթերի ոյժ լիովին, որովհետեւ ո՛վ գիտէ ո՛ր ժամանակներից այնպիսի ձեւ ու կերպ է ստացել, ինչպէս որ այսօրուան օրս կայ. այժմ եւս նա իւր ձեւերը փոխումէ. անդադար իւր ներգործութիւնը անումէ ամբողջի կապակցութեանը վերայ: Ինչպէս որ մարդոյս կենդանի մարմնի ոսկրները մարմնի շէնքը կրողներն են, այսպէս եւ երկրիս խորքի ահագին ժայռերը երկրիս մարմնի շինուածը տանողներն են եւ երկրիս երեսը բիւրաւոր տեսակ յատկութիւն ու աճում ունեցող անդամներ, կամ կտորներ որոշողներն են եւ ո՛րքան տեսակ բազմաթիւ արարածներ կան, որ մեր մոլորակի կամ երկրիս երեսին կապրին, ու ինչ ինչ տեսակ

իրանց գործակատարութիւններովն, որ պիտի ունենան իրանց համար սահմանուած յաւիտենական օրէնքներին համեմատ, Երկրիս այլեւայլ տեսակ արարածների մէջ զարմանալի աստիճաններ կան, ցած ու բարձր, Բոյսի կեանքի ու կենդանութեան զօրութիւնը շատ աւելի բարձր է, քան թէ քարի ունեցած ոյժը, որով կապրի ու կայ աշխարհումս. վասն զի բոյսը շատանում է ինքն իրան, իւր տղայութիւնը, իւր կատարեալ հասակը, իւր աճումը, շատանալը ունի։ Աւելի բարձր է կեանքի ոյժը կենդանիներում, նոցա կենդանական հոգու մէջ. վասն զի կենդանին ունի զգալ, ընտրել եւ որոշումն անել։ Շատ աւելի բարձր է մարդկային հոգու զօրութիւնը, որ պարզ ու պայծառ գիտակցութիւն, ճանաչումն ունի. բայց այս ամէն կարգի ու աստիճանի արարածներն միմեանցից բաժանուած, ջոկ ջոկ իրանց համար ապրող խումբեր չեն։ Մի շունչ, մի հոգի է, եւ միմիայն կառավարող կամք նոցա ամենի մէջ. տեսակ տեսակ ուժերը, զօրութիւնները, որ ամենայն արարածներ ունին, ստացած են մի յաւիտենական Զօրութեան սկզբնական աղբիւրից, առանց որոյ ոչ մի բան չէր լինէր աշխարհումս, ինչ որ կայ, եւ միայն մեր աչքին ու մեր նկատողութեանը այնպէս կերեւի, որ տեսակ տեսակ գոյութիւն ու կեանք ունեցող արարածները այլեւայլ որոշ օրէնքների տակ են։ Զգողական զօրութիւնը, որ մագնիսն ունի իւր մէջ, կեդրոնախոյս զօրութիւնը, որ ուկիւանոսի հոսանքները քշում է, տաքն ու ցուրտը, որ օդի շրջանը այս եւ այն կերպով շարժեցնում է, բոյսերի եւ կենդանիների զուգաւորութիւն ձգտումն, զարմանալի բնազդումն, որ մենք, օրինակ, շան մէջ տեսնում ենք, եւ վերջապէս հոգւոյ ու մտքի բարձր զօրութիւնը, որ մարդիս տուած է, — այս ամէնը աշխարհիս նոյն այլեւայլ կերպ կեանքի երեւոյթներն են, վերին տեսչութեան ամենայն արարածների համար եղած նախասահմանութիւններն են։

Բայց ի՞նչ է աշխարհի կեանք ասածդ. ի՞նչ է վերին տեսչութիւն, կամ նախատահմանութիւն, Երկրաւոր խելքը զո՛ւր է աշխատում ստեղծման սրբապաշտի ամենախորերը մտնել. ամէն տեղ իւր առաջին կտեսնի պղնձի սահմաններ, պատեր, որ նորա քննութիւնները կկանգնեցնեն ու չեն թողնիլ յառաջ

տանելու: Բայց մարդիս մտքի ու սրտի մէջ կայ մի ճանաչումն ու զգացումն, որ երբէք նորա մէջը չէ հանգչում, թէ կայ մի էութիւն, որ այս ամէն կեանք ու կենդանութիւն ունեցող արարածները կառավարում է, որ ինքն կեանք է եւ լոյս, որ ամէն բան ստեղծել է, ամենայն բան պահպանում, յառաջ տանում: Այս էութեանը մենք երկիւղածութեամբ անուն ենք տալիս Աստուած: Երկինքը պատմում է նորա փառքը եւ երկիրս յայտնում է նորա ձեռքի գործը: Աշխարհիս սկիզբները ազգից ազգ նորա անունը եւ նորան երկրպագութիւնը հաղարաւոր ազգերի մէջ, հաղարաւոր բերաններում կայ ու կայ, քանի որ մարդու կուրծքի մէջ սիրտ է խփում: Ինչ որ առաջուայ աշխարհում մութ ճանաչումներ, թոյլ զգացումներ էին, մեր սեռի ամենամեծ մարդը, Յիսուս Քրիստոս, այնպիսի պարզ ու որոշ կերպով յայտնեց, որ լուսի պէս պայծառ պէտք է մնայ, որքան եւս որ փոխուին ժամանակները, որչափ եւս որ փոխուին մարդոց ճանաչողութիւնն ու հասկացողութեան կերպերը: Նորա խօսքից իմանում ենք, թէ ինչ է մեզ պէտք, որ մեր գերագոյն նպատակին հասնելու համար քաջութիւն ունենանք, վիշտերի մէջ մխիթարութեան եւ մահուան ժամանակը՝ յոյս: Նորա տուած ուսումի լուսովը ճանաչում ենք մենք աշխարհի ձեւակերպութեան աստուածային լինելը, որչափ որ վերաբերութիւն ունի մեզ ու մարդկային ազգին: Ինչ որ այոջափից դուրս է, պէտք է մեզանից ծածկուած մնայ, քանի որ այս մարմնիս մէջ ենք. այնտեղ միայն, վերեւումը, մեր երկնաւոր Հօր տան ուրիշ օթեւաններում յոյս ունինք պարզ ու պայծառ կերպով տեսնելու, ինչ որ այս աշխարհումս կիսատ ու անկատար կերպով գիտենք:

Այսպէս գիտենք մենք, որ Աստուած իւր անհուն իմաստութիւնովն ու սիրով այս երկրագունդս ստեղծել է, որ իւր մարդկային զաւակների բնակութեան տեղը յինի: Բնութեան ամենայն ուժերը միասին պիտի ներգործեն, որ դուրս բերեն այն, ինչ որ մեր բարօրութեան համար է. երկրիս վերայ եղած կեանքի ամենայն շարժումները, օդն ու ջուրերը մի մեծ նպատակի են միայն ծառայում, այս է որ բանականութիւն ունեցող մարդկային սեռը գէպ ի հոգեւոր կատարելութիւն տանին եւ

Մարդու Ռդի Ռջ լինելու և հորդուն հասարակական աշխատանքի, այլ երջանկի-նեան և հարաբերությունների: Հաստատ կամքովն ու Աստուծոյ վերայ իւր յոյսն ու վստահութիւնը դնելով կարող է նա իւր կեանքի ամեն հանգամանաց մէջ այս ինքնակատարելութեանը ջանքով հասնել: Յաւն ու չարիքն անգամ նորան ճանապարհ ցոյց տուողներ են դէպ ի երջանկութիւն: Ահա այս է նախահամար-նիւն կամ վերին Կեանք-նիւն:

Ուրեմն ինչ եւս որ մեզ պատահի, ինչ վիճակների մէջ եւս որ գտնուելու լինինք, — մենք կախումն չունինք այն պատահմունքից, մեր այլեւայլ տեսակ փոխուող վիճակից ու դրութիւնից, եթէ որ մենք այն ենք, ինչ որ պէտք է լինինք, այսինքն Քրիստոսի աշակերտները: Մեր սրտին շատ մօտիկ, շատ սիրելիքը կարող են մեռնել, բայց մենք մեր ունեցած կորուստովը այն ժամանակ ենք միայն անբաղդ, երբ որ կմոռանանք, որ մենք ու նորա հոգիների արքայութեանը անդամներն ենք, որ մենք նոցա կորցնել չենք կարող, որովհետեւ հոգիներ են. որ մենք ոչ մի անցաւոր բանի այնպէս բոլոր սրտով չենք կոչիր, իբր թէ անանց ու յաւիտենական բան լինէր: — Նոցա մարմնաւոր մահը երկրաւորի կարեւոր հետեւանքն էր. իսկ մեր սրտի ցաւը այդ մօտին աշխարհային բանին մեր սրտով սաստիկ կպած լինելու հարկաւոր հետեւանքն է: Աստուծոյ ամենայն նախասահմանութիւններն եւս բարեբար են ու բարի նպատակ ունին մեր համար. կգորացնեն մեզ աւելի, կպայծառացնեն մեր սիրտն ու հոգին Աստուծոյ քաղցրութեամբ, կամ նորա սաստկութեամբն դէպ ի վեր կմղեն մեր բանականութիւնը, որ ճանաչենք Աստուածայինը: Պատերազմներն ու կոտորածները, քաղցն ու թշուառութիւնը, հիւանդութիւններն, կողոպտուիլը, կրակը Աստուծոյ նախասահմանութիւններն են, վերին տեսչութեան տնօրէնութեամբն կլինին: Այսպիսի ձախորդութիւններն մի մեծ ու առանձին նշանակութիւն չունին, որովհետեւ այս ամենը երկրաւոր, անցաւոր, կորչելու, ոչնչանալու բաների կորչելն ու ոչնչանալն են ցոյց տալիս: Բայց այս ամենը ցոյց են տալիս մեզ յաւիտենական բանը, որ մեր մէջը, մեր սրտումը աճում է: Քո ողբ ու լացդ ձախորդութիւններիդ մասին Աստուծոյ նախասահմանութեան մէջ, վերին տեսչութեան տնօրէնութեանը մէջ

կար: Այո՛, վասն զի քո իսկ անկատարութեան կարեւոր հետեւանքն էր: Բայց իմաստուն մարդի հոգւոյ հանգստութիւնը, որտի անվրդով խաղաղութիւնը ամենայն անբաղդութիւնների մէջ, իւր հոգւոյ մեծութեան եւ յաղթող զօրութեան կարեւոր ու անուրանալի հետեւանքն է: Որչա՛փ որ հոգիս է մեր հոգին, այնչա՛փ աւելի մօտ էնք Աստուծոյ. և որչա՛փ որ Աստուծոյ մօտիկ է մեզ, այնչա՛փ ազատուած էնք մեզ այն ուժից, որ չէրարհո՛ւ իւրող էր մեր վերայ Բանեցիւնը:

Այսպէս լուծվում են: պարզվում են մեր աչքի առաջին մեղ երեւած ամենայն հակառակ բաները ամենափառաւոր կերպով: եւ մենք տեսնում ենք, որ ոչ միայն ներհակ չեն միմեանց, այլ հիանալի համաձայնութիւն կայ ամեն բանի մէջ: Ամենայն բան մեր բարւոյն պէտքէ ծառայի, ամենայն բան մեր համար է, վասն զի Աստուած մեր համար է: Աստուծոյ նախասահմանութիւններն իմաստութեամբ են, արդարութեամբ, ու բարի են միանգամայն. մեզ անկամբ գերիներ անելու համար չեն, այլ ընդհակառակն մեր բանական հոգւոյն աւելի բարձր ազատութիւն տալու համար. վերին տեսչութեան առաջուանից սահմանուած տնօրէնութիւններն լինում են եւ ծանրանում մարդիս վերայ, որ նորան դէպ ի Աստուածայինը բարձրացնեն տանեն: Ո՛հ, ի՞նչ անհամեմատ մեծ հարստութիւնն ունենալ է մարդիս համար Աստուծոյ ու Աստուծոյ իմաստութիւնը ճանաչելը: Ի՛նչպէս անքննելի են նորա գաղափարները եւ անհասանելի նորա ճանապարհները:

(Թարգմ.)

Գ. Ե. Ա.

ԱՄԵՆՔԻ ՀԱՄԱՐ ԶԷ,

ԱՆՑՔ:

Ակնաբուժական հիւանդանոցի մէջ փոքրիկ սենեակ մի. Հիւանդանոցը գտնվում է Պետերբուրգի կենդրոնում, բազմամարդ փողոցներից մէկին մէջ. բայց փոքրիկ սենեակը բարձրագոյն յարկումն է և լուսամուտները բակն են նայում, ուստի փողոցի աղմուկը այնտեղ գրեթէ չէ հասնում:

Երեկոյ է. Խորին լուռութիւն: Լուսամուտների կրկնակի սև վարագոյրները, բարձր և մերկ պատերը, սենեակին համարեա մէջը ջգված հին մեծ վառա-